

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

a plnenia habilitačných podmienok Dr. Beaty Oelszlaeger-Kosturek

Predložené materiály:

1. Plnenie kritérií habilitácie v profesijnom životopise menovanej
2. Habilitačná práca: Nové kontexty pôsobenia a činností učiteľa v procese primárnej edukácie. Teória a prax percepcie a prenosu informácií.

Plnenie kritérií: po podrobnom preštudovaní predložených materiálov konštatujeme, že Dr. Beata Oelszlaeger-Kosturek spĺňa stanovené kritériá v pedagogickej, publikačnej, citačnej oblasti i v oblasti koordinácie výskumných a vzdelávacích projektov. Je autorkou 1 monografie a dvoch vysokoškolských učebníc a dvoch odborných knižných prác.

Je riešiteľkou 3 medzinárodných výskumných úloh, kde sa okrem iného venovala sebareflexii učiteľov v primárnej edukácii a príprave učiteľov na globálnu spoločnosť a 5 národných projektov, v rámci ktorých sa orientovala na otázky ochrany detstva, aktívneho života dieťaťa, zavádzanie programového základu všeobecného vzdelávania v školách a v materských školách a školským inováciám.

K publikačnej a vedeckej činnosti nemáme výhrady. K osobnej charakteristike je doplnený i rozsiahly kontext aktivít a kooperačných činností s Pedagogickou fakultou UMB, ktoré predpokladáme vyúsťujú aj do aktuálne prebiehajúceho habilitačného konania Dr. Oelszlaeger-Kosturek

Habilitačná práca: Témou predloženej habilitačnej práce je teória a prax percepcie a prenosu informácií v primárnom stupni edukácie, pričom dôraz kladie autorka na obsahovú a kontextovú analýzu kladených otázok žiakov a reakcií učiteľov v 1. - 3. ročníkoch základnej školy vo vybraných regiónoch v Poľsku.

Aktuálnosť: Kľúčovým prvkom rozvoja detského poznania v prostredí školy je interferencia detských poznávacích štruktúr s obsahmi školskej výučby. Výskumy odhalili, že detské poznanie sa v škole nebuduje nanovo v podobe idealizovaných poznatkov, ale prihliada na komplexnejšie kognitívne štruktúry a podmienky ich vzniku. Téma žiackych vyjadrení a ich analýza je tak v pohľadoch mnohých psychologických, psychodidaktických a pedagogických koncepcií považovaná za kľúčový prienik k odhaľovaniu žiackych prekonceptí, k posúdeniu a hodnoteniu úrovne jednotlivých

kognitívnych funkcií. Žiacke vyjadrenia a interpretácie majú významnú diagnostickú hodnotu a sú zároveň nenahraditeľným nástrojom spätnej väzby učiteľovi o kvalite sprostredkovania v edukačných situáciách.

Analýza žiackych výrokov a otázok učiteľom môže viesť k ovplyvňovaniu žiakovej koncepcie (poňatia) učiva konštruovaním nových poznatkov, rekonštruovaním poznatkov doterajších a tiež reorientovaním žiakovho poznania. V uvedenom kontexte považujeme vymedzenú tému, ktorú naznačuje názov habilitačnej práce za vysoko aktuálnu.

Štruktúra a logickosť: Štruktúra práce je tvorená tromi kľúčovými kapitolami. V prvej sa autorka zamerala na teoretickú analýzu informácií a vedomostí, ich príjem spracovanie a ukladanie v pamäti a v zmysle názvu pozíciou učiteľa v transmisii a prijímaní informácií v procese primárnej edukácie. Čerpá predovšetkým z neurológie, anatómie človeka, gramatiky poľského jazyka, filozofie a sociológie, pričom okrajovo sa venuje i konceptu pedagogického ponímania vedomostí, hoci i ten prioritne vysvetľuje na podklade Bersteinovej teórie sociológie vedomostí v aspekte ich realizácie na báze programu vzdelávania, pedagogiky a hodnotenia a na Turskej koncepcii úspešnosti napĺňania požiadaviek edukačného procesu. Keďže vzťahu učenia a vedomostí napr. v konceptoch kognitívnej psychológie, napr. Aushubela, Dochyho, Brunera a mnohých ďalších sa venuje autorka skutočne len okrajovo smeruje ku konštatovaniu, že vedomosti sú jednotlivcovi „dané“ a sú mu prenášané v hotových informáciách (s.31), čím je konštruktivistický didaktický koncept potláčaný a nadobúdanie vedomostí sa zužuje na tradičnú transmisiu hotových poznatkov. Príčiny tohto javu sú podnetom pre široké diskusie, a to nielen predprimárnej a primárnej didaktiky, ale aj odborových didaktík naprieč všetkými stupňami edukácie (vysokoškolskú nevynímajúc). Úloha učiteľa v transmisii je postavená na analýze komunikačnej kompetencie učiteľa, pričom ako kritérium kvality tejto kompetencie uvádza (s. 34) činnosti a opatrenia učiteľa, neraz veľmi ťažko klasifikovateľné.

Predmetom druhej kapitoly je viac-menej lingvistická analýza viet, výrokov, vyjadrení, rečových aktov, ich druhov, vlastností a funkcií, ktorá sa postupne v texte zužuje na otázky a výroky v edukačnej praxi a rozvoj schopnosti detí vyjadrovať a formulovať otázky. Za jeden z kľúčových významov a vlastností jazyka považuje autorka autonómnosť reči. Domnievame sa, že pre následnú analýzu obsahov otázok, ktorá v zásade čerpá z rôznych kontextov, by mohla stať byť obohatená pre učiteľov

zrozumiteľnou analýzou vzťahu myslenia a reči, pretože čitateľ sa veľmi správne dopracuje k poznaniu rôznych druhov a triedení viet, výrokov a otázok (operatívne, štruktúralne, funkčné, a mnoho iných), cieľov kladenia otázok a situácií, v ktorých sú kladené avšak nezíska odpoveď na otázku „prečo“ najmä v kontexte dielčích myšlienkových operácií. V zásade je v spojení následných cieľov a problémov výskumu, ktoré majú len deskriptívny charakter možné hodnotiť operacionalizáciu pojmov „otázka a výrok“ za primeranú.

Tretia kapitola v štruktúre habilitačnej práce má funkcie prezentácie výskumných zámerov a výsledkov získaných vlastným výskumom. Proporčne je oproti spracovaniu teoretických východísk vyvážená.

Práca je spracovaná na 174 stranách a doplnená rozsiahlou, no zároveň v mnohých ohľadoch zbytočnou prílohovou 220 stranovou časťou, keďže jednotlivé otázky sú v tretej kapitole spracované prostredníctvom komunikačných modelov.

Ciele a prínos práce:

Zámery vlastnej práce autorka zdôvodňuje skutočnosťou, že problematika výrokov žiakov je bohato obsiahnutá v literatúre s dôrazom na rozvoj jazyka dieťaťa, jeho vlastnosti, resp. vlastnosti rozhovorov detí medzi sebou a medzi dieťaťom a učiteľom, ako aj problematika rozvoja formulovania otázok dieťaťom. Zdôrazňuje, že menší priestor je venovaný kladeniu otázok v ich chápaní ako spontánnych výrokov detí v priebehu vyučovania a všimá si i nedostatky v metodológii výskumu spontánnych výrokov žiakov.

Vyústením daných zdôvodnení je zohľadnenie otázok žiakov ako dôležitého faktora a prostriedku, ktorý môže prehĺbiť tradičný štýl vyučovania.

V kontexte uvedeného si habilitantka stanovila cieľ zistiť akú rolu majú otázky a výroky žiakov v edukačnom procese v 1. - 3. ročníku, aká je ich podstata, čo determinuje formulovanie otázok a výrokov počas vyučovania, aké činnosti uskutočňuje učiteľ v dôsledku týchto výrokov a ako učelia a žiaci prvého až tretieho ročníka vnímajú rolu otázok v edukačnom procese. Ako sme už spomenuli, výskumné problémy stoja výhradne na deskripcii, čomu prispôsobila autorka i výber výskumných metód: diagnostický dotazník, anketa a nepriame pozorovanie, ktoré nazýva v práci stratégiami. Kvalitatívna stratégia v pravom slova zmysle vo výskume použitá nebola, hoci autorka uvádza hermeneutickú a fenomenologickú procedúru, kde podľa opisu dedukujeme, že ňou je roztriedenie 937 otázok a 1154 spontánnych výrokov do niektorého

z vymedzených typov. Autorka naznačuje i použitie komparácie, avšak tiež nejde o komparatívny výskum, ale vstup premennej regiónu, kde však vzorka nie je zastúpená rovnomerne.

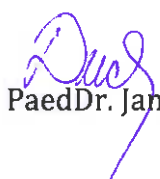
Na základe činností, ktoré učitelia uskutočnili na kladené otázky vymedzila habilitantka 35 spôsobov reakcií a podľa prevládania určitých reakcií vytvorila varianty komunikačných modelov – typov 1-2 až 1-6. Prehľadnejšie by azda v spleti množstva rôznorodých opisne podávaných a percentuálne vyjadrovaných výsledkov bolo výstižné pomenovanie jednotlivých komunikačných modelov. Prosím o túto formuláciu v rámci obhajoby a zároveň o jedno prehľadné grafické porovnanie sledovaných parametrov v jednotlivých modeloch.

Súčasťou výsledkov sú sledované elementy edukačnej úlohy, podľa ktorých analyzovala habilitantka jednotlivé kategórie otázok s významným prvkom. Opis výsledkov je bohatý a rozsiahly, na niektorých miestach menej prehľadný. K čomu sa teda autorka dopracovala danou analýzou a aký je odkaz pre edukačnú realitu vyplývajúci zo záverov zistení? V záveroch autorka vyvíja snahu jednotlivé zistenia zovšeobecniť. Ktoré zo svojich zistení sú podľa jej názoru nové a odhaľujú to, čo nie je z doterajších výskumov zrejmé? Naznačuje tiež prínos pre vlastnú autorskú koncepciu vzdelávania učiteľov primárnej edukácie avšak ju nepredstavuje ani nekonkretizuje a keďže toto očakávanie priamo plynie z názvu práce, prosíme o jej stručné prezentovanie v rámci obhajoby.

Zhrňujúc konštatujeme, že stanovené ciele boli splnené a výsledky prinášajú nové výskumné problémy najmä pre relačné a kauzálne výskumné uchopenie. Ktoré súvzťažné novo otvárajúce sa problémy považuje v spracovávanej téme autorka za najvýznamnejšie?

Záver: Habilitačná práca Dr. Beaty Oelszlaeger-Kosturek je spracovaná na adekvátnej odbornej úrovni, ktorú zásadne neznižuje neprehľadnosť niektorých častí textu. Autorka preukázala zorientovanosť v danej problematike, ktorá je dotvorená jej osobnou praxou v odbore predškolská a elementárna pedagogika. Vzhľadom k uvedenému odporúčam prácu prijať na obhajobu. Na základe splnenia požadovaných kritérií pre habilitačné konanie odporúčam po úspešnej obhajobe habilitačnej práce udeliť menovanej vedecko-pedagogickú hodnosť docent v odbore 1.1.5 predškolská a elementárna pedagogika.

V Nitre 19.9.2015

doc. PaedDr. Jana Duchovičová, PhD.